

שמות כ"ב

- (טו) וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מִהֵרָא יִמְהַרְנָה לּוֹ לְאִשָּׁה:
(טז) אִם-מֵאֵן וּמֵאֵן אֲבִיהָ לְתֵתָהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמֹהַר הַבְּתוּלָתָה:

משנה כתובות ד'

- (א) נערה שנתפתתה, בשנתה ופגמה וקנסה של אביה, והצער בתפוסה. עמדה בדין עד שלא מת האב, הרי הן של אב. מת האב, הרי הן של אחיו. לא הספיקה לעמד בדין עד שמת האב, הרי הן של עצמה. עמדה בדין עד שלא בגרה, הרי הן של אב. מת האב, הרי הן של אחיו. לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה, הרי הן של עצמה. רבי שמעון אומר, אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב, הרי הן של עצמה. מעשה ידיה ומציאתה, אף על פי שלא גבתה, מת האב, הרי הן של אחיו.
- (ב) המאיר את בתו, וגרשה, ארסה ונתארמלה, כתבתה שלו. השיאה וגרשה, השיאה ונתארמלה, כתבתה שלה. רבי יהודה אומר, הראשונה של אב. אמרו לו, משהשיאה, אין לאביה רשות בה.
- (ג) הגיורת שנתגירה בתה עמה, וזנתה, הרי זו בחנק. אין לה לא פתח בית האב, ולא מאה סלע. היתה הורתה שלא בקדשה ולדתה בקדשה, הרי זו בסקילה. אין לה לא פתח בית האב ולא מאה סלע. היתה הורתה ולדתה בקדשה, הרי היא כבת ישראל לכל דבר. יש לה אב ואין לה פתח בית האב, יש לה פתח בית האב ואין לה אב, הרי זו בסקילה. לא נאמר פתח בית אביה, אלא למצוה.
- (ד) האב זכאי בבתו בקדושיה, בכסף בשטר ובביאה, זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה. ומקבל את גטה, ואינו אוכל פרות בחייה. נשאת, יתר עליו הבעל שאוכל פרות בחייה, וחיב במזונותיה, בפרקונה, ובקבורתה. רבי יהודה אומר, אפלו עני שבשארל, לא יפחת משני חלילים ומקוננת.
- (ה) לעולם היא ברשות האב, עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין. מסר האב לשלוחי הבעל, הרי היא ברשות הבעל. הלך האב עם שלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, הרי היא ברשות האב. מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל, הרי היא ברשות הבעל.
- (ו) האב אינו חיב במזונות בתו. זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה, הבנים יירשו והבנות יזונו, מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת האב, אף הבנות אינן נזונות אלא לאחר מיתת אביהן.
- (ז) לא כתב לה כתבה, בתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה, מפני שהוא תנאי בית דין. כתב לה, שדה שנה מנה תחת מאתים זו, ולא כתב לה, כל נכסים דאית לי אחראין לכתבתיה, חיב, שהוא תנאי בית דין.

(ח) לא כתב לה, אם תשתבאי אפרקנה ואותבנה לי לאנתו, ובכהנת, אהדרנה למדינתה, חייב, שהוא תנאי בית דין.

(ט) נשבית, חייב לפדותה.
ואם אמר, הרי גטה וכתבתה, תפדה את עצמה, אינו רשאי.
לקתה, חייב לרפאתה.
אמר, הרי גטה וכתבתה, תרפא את עצמה, רשאי.

(י) לא כתב לה, בנין דכרין דיהוון ליכי מנאי אנון ירתון כסף כתבתיה יתר על חולקיהון דעם אחוהון, חייב שהוא תנאי בית דין.

(יא) בנן נקבין דיהוון ליכי מנאי, יהוון יתבן בביתי ומתזנן מנכסי עד דתנפסבן לגברין, חייב, שהוא תנאי בית דין.

(יב) את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי, כל ימי מגד אלמנותיה בביתי, חייב, שהוא תנאי בית דין.
כה היו אנשי ירושלים כותבין.
אנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים.
אנשי יהודה היו כותבין, עד שירצו היררשים לתן ליה כתבתיה.
לפיכה אם רצו היררשין, נותנין לה כתבתה ופוטרין אותה.

משנה נדה ה' ז

(ז) משל משלו חכמים באשה. פגה, בחל וצמל.
פגה, עודה תינוקת.
בחל, אלו ימי נעוריה. בזו ובזו, אביה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה.
צמל, כיון שבגרה, שוב אין לאביה רשות בה.

תוספתא סוטה ב' ז

(ז) האיש זכיי בבתו ובקדושיה בכסף, ובשטר, ובביאה.
וזכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובהפר נדריה, מה שאין כן באשה.

תוספתא כתובות ד'

(א) יפה כח הבעל מכל האב וכח האב מכל הבעל.
יפה כח הבעל, שהבעל אוכל פירות ירושתה בחייה, מה שאי כן באב.
(ב) יפה כח האב, שהבעל חייב במזונותיה, בפרקונה, ובקבורתה, מקום שנהגו להספיד מספיד, מה שאין כן באב.

מקבילות בתוספתא	משנה כתובות ד ד
האיש זכיי בבתו ובקדושיה בכסף, ובשטר, ובביאה. וזכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובהפר נדריה, מה שאין כן באשה.	האב זכאי בבתו בקדושיה, בכסף בשטר ובביאה, וזכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה. ומקבל את גטה, ואינו אוכל פרות בחייה.
יפה כח הבעל מכל האב וכח האב מכל הבעל. יפה כח הבעל, שהבעל אוכל פירות ירושתה בחייה, מה שאי כן באב.	נשאת, יתר עליו הבעל שאוכל פרות בחייה,

(ב) יפה כח האב, שהבעל חייב במזונותיה, בפרקונה, ובקבורתה, מקום שנהגו להספיד מספיד, מה שאין כן באב.	יחייב במזונותיה, בפרקונה, ובקבורתה.
---	-------------------------------------

תוספתא קידושין א', י

מצות האב על הבן, למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, וללמדו אומנות, ולהשיאו אשה. ויש אומ' אף להשיטו בנהר. ר' יהודה או' כל שאין מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת כתובות פרק ד משנה ד

[ד] דברים אלו שהאב זכאי בהן כל זמן שבתו נערה לפי שאמר ה' בנעוריה בית אביה ובא בקבלה כל שבח נעורים לאביה. אבל משתבגור אין לאביה בה **רשות** ואין לו **שלטון** עליה כלל. והלכה כר' יהודה.

להרחבה

תוספתא כפשוטה סוטה ב', ז

(ז) 40. האיש זכיי בבתו ובקדושיה, בכסף, ובשטר, ובביאה וכו'. וכ"ה ("ובקידושיה") גם בד. ובכ"ע ובקג"נ: בקידושיה וכו', והיא היא, עיין במבוא לנוה"מ למהר"ן אפשטיין, עמ' 1080 ואילך. ובכ"י תימני קדום: וכבר אמרה המשנה במסכת סוטה וכו' (ספ"ג) האיש מקדש את בתו, ואין האשה מקדשת את בתה וכו', ובתוספתא האיש זכאי בבתו ובקדושיה בכסף בשטר ובביאה, מה שאין כן האשה. וקיצר את לשון התוספתא. ובתוספות כ"ג ב', ד"ה מה: ולא קתני התם (כלומר, בתוספתא) כל הני דמתני' אלא דזכאי בבתו, משום דמפרש התם בכסף בשטר ובביאה.

תוספתא כפשוטה כתובות ד', א

(א) 1. יפה כח הבעל מכח האב וכח האב וכו'. וכ"ה בד. ובכ"ע הסדר הפוך: יפה כוח האב מכח הבעל וכוח הבעל מכח האב. וכן בס' מגילת סתרים לר"ן ובס' יחוסי תו"א שנביא להלן, שו' 23–24, קוראים לפרק שלנו: יפה כח האב. ועיין במשנת נדרים פ"י מ"ב.
 1-2. יפה כח הבעל, שהבעל [אוכל פירות בחייה, מה שאי' כן באב]. כ"ה בד, ובכ"י יש כאן השמטה ע"י הדומות. ובקג"נ נשרדה מבבא זו רק המלה "בחייה", ומכאן שאף שם היתה הלכה זו. ובכ"ע: שבעל אוכל פירות ירושתה בחייה מה שאין כן באב, וכע"ז בריטב"א שנביא להלן. ובמשנתנו פ"ד מ"ד: האב זכאי בבתו וכו', נישאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה. והוא כסיגנון התוספתא כאן לפי גירסת ד.
 ובמשנתנו ריש פ"ו: וירשתה הוא אוכל פירות בחייה. ונחלקו הראשונים בפירוש משנתנו, והיינו אם יש לנו שם שני דברים: וירשתה, הוא אוכל פירות וכו', כלומר, שירשתה היא של הבעל, וכמו כן הוא אוכל פירות מקניין האשה, כגון שקבלה מתנה, או ירושה; או שאין שם אלא דבר אחד, והיינו: וירשתה הוא אוכל פירות בחייה, כלומר, בירשתה הוא אוכל פירות, וענין ירושת הבעל לא נזכרה במשנתנו שם כלל. וכן פירש רש"י בלשון ראשון, וכן הכריעו בתוספות ועוד. וכן מוכח בירושלמי פ"ו ה"א, ל' ע"ג: למי נצרכה לר' מאיר, אף על גב וכו', זכת האשה זכת בעלה, מודה שאין עליה אלא אוכל פירות בלבד.
 ובריטב"א ס"ה ב' (והובא גם בשטמ"ק שם): ולא עוד אלא שבתוס' יש סיוע על פי רש"י ז"ל (כלומר, ללשון ראשון הנ"ל) דגרסי' יתר עליו הבעל (נקט לשון משנתנו) שהוא אוכל פירות בירשתה (כעין גי' כי"ע) בחי', משא"כ באב. ופשיטא שרבינו דייק בלשונו וכתב "סיוע", אבל ראייה אין כאן כלל, שהרי הברייתא שלנו אינה מקבילה לריש מציאת האשה, אלא לפ"ד מ"ד, והיא הוסיפה את הפירוש "ירשתה" למשנתנו, כמו שפירשו המפרשים שם. ובמשנה שבר"ף בריש מציאת האשה (בד"ק ובד"ו): וירשה ואוכל פירות בחייה, והיא בוודאי כפירוש שני שברש"י, ויש לפנינו שני דברים. ועיין בהפלאה ס"ה ב', תוספ' ד"ה וירשתה, בסוף הדבור. ובספרי

זוטא מטות, עמ' 329: בין אב לבתו. יכול יהא זכאי בירושתה משל אבי אמה. ת"ל אלה, באלה הוא זכאי, ואינו זכאי בירושתה משל אבי אמה, מה הוא [עושה], מוכר פירות ולוקח קרקעות. ובכ"ע מוסיף כאן: ר' יוסי בר' יהודה אומר אף האב. וכן בבבלי מ"ז א': ת"ר האב אינו אוכל פירות בחיי בתו. ר' יוסי בר' יהודה אומר האב אוכל פירות בחיי בתו.

(ב) 2-3. שהבעל] חייב במזונותיה, בפרקונה, ובקבורתה. במשנתנו פ"ד מ"ד הנ"ל: האב זכאי בבתו וכו', נישאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה. וחייב במזונותיה בפרקונה ובקבורתה. ומסיגנון המשנה אין להוכיח כלל שהאב אינו חייב במזונות בתו (בחייו). בפרקונה ובקבורתה, שהרי המשנה מדברת בזכויות האב, והיא אומרת שאם נישאת יתר עליו הבעל בזכות אחת שהוא אוכל פירות בחייה. ואח"כ מונה המשנה את חיובי הבעל, ואינה משוה אותם כלל לחיובי האב. אבל בתוספתא כאן סיימו במפורש: מה שאין כן באב. וההלכה שהאב אינו חייב במזונות בתו (בחייו) נשנית במשנתנו להלן שם מ"ו. ודין פרקונה ע"י האב לא נזכר כלל במשנה. ובבבלי מ"ז א': ור' יוסי בר' יהודה סבר אב נמי מימנע ולא פריק, סבר כיסא נקיטא עילוה תיזיל ותפרוק נפשה. ולא נחלק ר' יוסי בר' יהודה על הת"ק שסובר: אב בלאו הכי (כלומר, בלי אכילת פירות) פריק לה, אלא שחושש למקרה שיש לה נכסים, ואם הפירות יהיו לעצמה, יאמר האב, והרי יש לה כספים של דינרים תפרוק את עצמה, ואם לא יספיק, לא ירצה להוסיף מעצמו, אבל אף ר"י בר' יהודה מודה שאין האב חייב בפרקונה אם אינו רוצה. וכן בתשב"ץ ח"ב סי' רצ"ב, סוף תיקון ג', ס"ד ע"ד: שהרי בתוספתא שנו שאינו חייב (כלומר, בפרקונה) וכו'.

ואשר לקבורתה מפורש כאן שאין האב חייב בקבורת בתו, ומדברים בשעה שאין האב יורש ממנה כלום (שלא היו לה נכסים משלה). אבל הבעל חייב לקבורה אעפ"י שלא יורש ממנה כלום (ואעפ"י שמחלה לו כתובתה), כמפורש בירושלמי פ"ח סה"ט, ל"ב ע"ב (יבמות פ"ד ה"ג, ה' ע"ד), שמחלק בזה בין חיוב הבעל בקבורה, ובין חיוב שאר יורשים. ועיין בטור יו"ד סי' שמ"ח, בר"מ פ"ח מה' אישות ה"ו ומ"ש בה' הירושלמי להר"מ, עמ' ס"ו (וצ"ל שם: בב"ש סוף סי' פ"ט). ולשיטת הסוברים שאפילו הבעל אינו חייב בקבורת אשתו אם לא יורש ממנה כלום. הרי שאר יורשים (והאב בכלל) אינם חייבים אלא בקבורה פשוטה אפילו אם ירשו. והבעל חייב בקבורה לפי כבודו, כמו שחילק בהפלאה מ"ז ב', ד"ה עוד נראה. ועיין בטיו"ד סי' שמ"ח ובשו"ע שם, אבל שם מדברים בירשו נכסיו, עיי"ש. ועיין הגה"מ פ"ז מה' אישות סוף אות ד'.

ובראב"ן סי' ל"ג, ט"ו ע"ג, פסק שהאב חייב בקבורת בניו מן התורה, וכותב שם: והא דהזכירו חכמים בתלמוד קבורת האשה ולא קבורת שאר ז' מתים וכו', משום דלא מיפרשא חיובא דאשה בהדיא, דמלשאר נפקא, דאמרו חכמים (תו"כ ריש אמור ה"ד, צ"ג סע"ג, בבלי יבמות כ"ב ב' ועוד) שארו, זו אשתו, הילכך הוצרך לתקון, דאיכא למאן דאמר שארו לאו אשתו, כדתינא (זבחים ק' א') מעשה ביוסף הכהן שלא רצה ליטמא לאשתו וכו'. ומכאן שלא נחת לסברת בעל הפלאה הנ"ל, וסובר שעיקר התקנה היא משום שבעל אינו כשאר קרובים מן התורה לענין קבורה. ובתוספתא כאן מפורש שהאב אינו חייב בקבורתה, בניגוד לבעל. ועיין בשו"ת הרא"ש כלל ט"ו סי' ג' ובחי' הר"ן סנהדרין מ"ו ב', ד"ה אי נמי לאפוקי מיורשים. ועיין מ"ש להלן פ"ט, שו" 11-12, ד"ה מי שמת.

3. מקום שנהגו להספיד מספיד. וכן בירושלמי פ"ד סה"ו, כ"ח ע"ד: תני כל מקום שנהגו להספיד מספידין. ובמשנתנו פ"ד מ"ד: ובקבורתה. ר' יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננת. ופירש רש"י: משני חלילין. להספד. והספד החלילין והמקוננת הן חלק מן הקבורה, וכאן מדברים בהספד דברים. וכן במס' שמחות פ"ד ה"ז, הוצ' היגר, עמ' 206: ובקבורתה. ר' יהודה אומר בשני חלילין ומקוננת. מקום שמספידין הוא מספיד על אשתו. ועיין ר"מ פ"ד מה' אישות הכ"ג.

שו"ת הרא"ש כלל נג סימן ח

שאלה: יקבל החכם את תשובתו. ששאלת, מי שנשא שתי נשים ומתו שתיהן מן ההריון, אם יש לחוש שהוא קטלן, כיון שמתו שתיהן מיתה אחת, ולא ישא עוד אשה, כי היכי דאמרינן גבי אשה. תשובה: אם איתא דמדה זו נוהגת באנשים כבנשים, א"א = אי אפשר = שלא דברו חכמים בזה, כיון דצורך חיי נפש הוא היה להם להשיג על נפש האשה כעל נפש האיש. אלא קים להו לחכמי התלמוד שמדה זו אינה נוהגת אלא בנשים, מטעם דמעין גורם; האשה הזאת נשחת מקורה ומעינה, ומחליש וממית כל המשמש עמה. וטעם זה לא שייך באיש, דתשמישו ימית האשה, ולא שייך באיש טעם דמעין. וכן נמי לטעם דמזל גרם, נראה לי דהאשה מזלה רע, שאנשיה מתים, ודבר זה תלוי במזל. כי חיי האדם ופרנסתו תלוי במזל, אם נולד בשעה שיש לו להיות עשיר או עני. והאשה כלואה בבית, ואינה יכולה להתפרנס ע"י עצמה, אם לא

שהבעל מפרנסה, ונגזר על אשה זו שימותו בעליה, כדי שתחיה כל ימיה בעוני ואין מי שיפרנסנה. וטעם זה לא שייך באיש, כי הוא מפרנס את עצמו, ואין פרנסתו ע"י אשתו. אבל אין לפרש שנולדה האשה באותו מזל שימותו בעליה, וכן האיש שנולד באותו מזל שימותו נשיו; דלא מצינו זה בגמרא שיהא תלוי במזל, אלא או עשיר, או עני, או אורך ימים וכיוצא באלו; אבל להמית אחרים, אינו תלוי במזל. אשר בה"ר יחיאל זצ"ל.